

*Я. І. Федан,
аспірант кафедри психології, педагогіки та соціального управління,
Національний університет "Львівська політехніка"*

ГОТОВНІСТЬ ЗНЗ НА ПЕРИФЕРІЇ ЛЬВІВЩИНИ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Y. Fedan,
Graduate student department of psychology, education and social management,
National university "Lviv Polytechnic"

READINESS OF SCHOOLS ON THE PERIPHERY OF LVIV REGION TO IMPLEMENTATION OF INCLUSIVE EDUCATION

У статті подано результати експертного опитування, якому визначено дієвість ЗНЗ на Львівщині щодо впровадження моделі інклюзивного навчання. Досліджено головні проблеми розвитку інклюзії та оцінено важливість різних заходів щодо покращення навчання дітей-інвалідів.

The paper presents the results of an expert survey which defines efficiency of schools in Lviv to implement inclusive education model. Investigated the main problems of inclusion and assessed the importance of various measures to improve the education of children-invalids.

*Ключові слова: інклюзивна освіта, неповносправні, периферія Львівської області.
Key words: inclusive education, disabled, Lviv region peripherals.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Дослідження питання освіти неповносправних, зокрема інклюзивної, пояснюється стрімкою динамікою підвищення інвалідності серед дітей. Проте модель інклюзивного навчання сьогодні є недостатньо відомим явищем, оскільки проходить етап становлення на периферії Львівщини. Тому висвітлення деяких аспектів даного питання допоможе більш чітко поглянути на інклюзію і окреслити проблеми, які стають на заваді її впровадження.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблема інклюзивної школи в Україні та роль держави в покращенні якості отримання освіти інвалідів привертає увагу вітчизняних науковців. Серед дослідників, роботи яких присвячені вирішенню зазначеної проблеми, доцільно відзначити таких, як Н. Бібік, Л. Вавіна, Т. Власова, М. Гончарова-Горянська, О. Дахін, О. Дікова-Фаворська, Л. Плаксіна, К.С. Лебединська, Л. Солнцева, Т. Єгорова, Т. Ілляшенко, О. Шимко, А. Колупаєва, С.Трубачева, П. Хоменко, А. Хуторської, С. Шишов.

МЕТА СТАТТІ

Мета статті: полягає в узагальненні та представленні результатів експертного соціологічного опитування на тему: "Дослідження готовності освітнього середовища щодо впровадження інклюзивної освіти у ЗНЗ на периферії Львівської області (на прикладі м. Стрий)".

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

У сучасних умовах перетворень суспільно-політичного ладу України пріоритетного значення набуває розбудова освіти на гуманістичних началах, де враховуються потреби інвалідів щодо освіти і мають на меті забезпечити доступ до навчання у загальноосвітніх навчальних закладах, в т. ч. і через впровадження інклюзивної освіти [2].

Про необхідність інклюзивної освіти як процесу реального залучення дітей з особливими потребами в активне суспільне життя в Україні вперше заговорили на початку 1996 року. Однак лише у 2001 році Міністерство освіти і науки України та Інститут педагогіки при Академії педагогічних наук почали сприяти її впровадженню [1]. Проте сучасний стан інклюзивної освіти можна охарактеризувати як такий, що знаходиться на початковому рівні розвитку і є маловідомим держслужбовцям, педагогам, суспільству і притаманний окремим мегаполісам України. Лише окремі школи в Україні є повністю інклюзивними — в решті випадків — це загальноосвітні школи із інклюзивними класами чи поверхами.

У Львівській області ідеї інклюзивної освіти активно доносяться до людей через проведення "круглих столів", публічного обговорення даного питання. У Львові на базі університету ім. І. Франка створено ресурсний центр з питань інклюзивної освіти, в багатьох школах поступово впроваджується інклюзивне навчання. Проте на периферії області це явище не є широко відомим і ставлення до такої форми освіти є досить упередженим, а інколи — вкрай негативним.

Для визначення готовності освітнього середовища щодо впровадження інклюзивного навчання в ЗНЗ на периферії Львівської області було проведено експертне опитування в м. Стрий на базі 12-ти шкіл та школи-гімназії ім. А. Шептицького, відділу освіти та відділу у справах сім'ї та молоді Стрийського міськвиконкому, в управлінні праці та соціального захисту населення Стрийської міської ради. В опитуванні брало участь 109 експертів: представники державних органів, адміністрація шкіл, педагоги та медперсонал школи.

Про необхідність запровадження інклюзивного навчання свідчить той факт, що в м. Стрий у всіх ЗНЗ навчаються діти з обмеженими можливостями та з офіційним статусом інваліда. Серед них переважають діти з порушенням зору, частка яких серед інших психофізичних порушень становить 20%, з порушеннями інтелекту — 19%, з порушеннями опорно-рухового апарату — 18% та з порушеннями слуху — 17%. При цьому 91,74% експертів вважають що всі діти мають здобувати освіту в міру своїх інтелекту-

альних та фізіологічних можливостей, тоді як 5,56% експертів вважають, що навчатися мають тільки ті інваліди, які згодом зможуть реалізовувати свої знання на практиці, і 2,7% стверджують, що інвалідам немає потреби навчатися у ЗНЗ.

При цьому експерти мають досить неоднозначне ставлення до інклюзії, тому що 60% вважають її ефективним методом отримання освіти тільки для дітей інвалідів, 28% — ефективним методом отримання освіти для всіх дітей, 9% — вважають що це взагалі неефективний метод отримання освіти, 2% — ефективним методом отримання освіти для всіх дітей і 1% респондентів важко визначити своє ставлення до освіти неповносправних.

Впровадження інклюзивної освіти матиме свій вплив на успішність у навчанні здорових дітей. Лише на думку 3% експертів при впровадженні такої форми навчання успішність в учнів суттєво покращиться, 66% експертів вважають, що рівень знань "здорових" учнів лише дещо покращиться. На противагу їм, 15% — вважають, що дещо знизиться, 12% — залишиться без змін і тільки 4% — вважають, що рівень знань відчутно знизиться.

Цікавим є той факт, що працювати з інклюзивним класом за умови суттєвого підвищення заробітної плати 14,03% педагогів стверджують, що погодяться працювати, 29,84% — скоріше за все, б погодилися. Але для більшості вчителів даний фактор не є стимулюючим. Тому що 31,57% опитаних вчителів — скоріше за все б, не погодилися і 24,56% — стверджують, що не погодяться. Це підтверджує недостатню готовність педагогів до прийняття інклюзії. Проте серед адміністрації школи більшість, а це 40,9% — погодяться, 22,72% — скоріше за все погодяться, 13,63 — скоріш за все не погодяться, 22,75 — не погодяться працювати з інклюзивним класом. Ці результати свідчать що при гідній оплаті праці вони готові надавати освітні послуги даній категорії учнів.

На думку експертів, шкільна програма є недостатньо пристосованою до потреб неповносправних дітей і потребує адаптації. Так, 46% вважають що потрібно спростити навчальний матеріал, адаптуючи його до потреб дітей з інвалідністю, 29% — пропонують запровадити систему вибору предметів для вивчення, 14% — зменшити кількість предметів, та виокремити головні, 8% — запровадити додаткові предмети і 3% — скоротити години викладання предметів.

Серед найбільш ймовірних проблем, які будуть перешкодою до впровадження інклюзії, експерти виділяють: недостатність державного фінансування (33,17%), непристосованість навчальних закладів (31,7%), складнощі у засвоєнні навчальної програми (16,09%), потреба учнів-інвалідів у наданні кваліфікованої психокорекційної допомоги (19,02%).

Для подолання бар'єрів розвитку інклюзивного навчання в м. Стрий органами місцевої влади експерти виділяють реалізацію наступних заходів: ознайомлення з міжнародними стандартами прав людини та Конвенції про права дитини (24,09%), покращен-

ня знань дітей та юнацтва про особливості життєдіяльності інвалідів (11,36%), донесення до учнів життєвих проблем людей, які потребують особливої уваги і милосердя (24,09%), залучення до реалізації соціальних проектів та спільних дій з особами із обмеженими можливостями (12,27%), сприяння розвитку волонтерського руху; забезпечення потреби у спілкуванні з хворими ровесниками (15,9%), впровадження проектів співпраці загальноосвітніх навчальних закладів зі спецзакладами усіх типів (12,27%).

Інтеграція до загальноосвітніх навчальних закладів дітей з особливими потребами вимагає від усіх учасників цього процесу якісного перегляду традиційних поглядів щодо мети, функцій, організації їхньої роботи [3]. Як відзначають експерти, для досягнення успіху потрібно позитивне ставлення вчителя до дитини. Педагог, перш за все, повинен навчити дитину тим знанням та навичкам які вона, незважаючи на наявну ваду, може опанувати. А дитина повинна навчитися сприймати свою відмінність як одну із якостей, що виокремлює її з-посеред інших. Для цього оточуючим не слід занадто опікуватися дитиною, проявляти надмірну жалість, знижувати вимоги. Натомість потрібно формувати уміння та навички, необхідні для самостійного життя: вчити спілкуватися, отримувати радість, поважати бажання інших.

Тому для забезпечення ефективного впровадження інклюзивної освіти в середовище ЗНЗ в м. Стрий необхідно найперше проводити відповідну спеціальну підготовку педагогів медперсоналу школи та держслужбовців для роботи з дітьми, які мають особливості психофізичного розвитку.

В інститутах післядипломної педагогічної освіти, на курсах підвищення кваліфікації, потрібно організувати спецкурси для ознайомлення педагогічних працівників зі специфікою навчально-виховної роботи з дітьми, які мають особливості психофізичного розвитку, та методикою викладання для них. Також потрібно враховувати потреби інвалідів держслужбовцям при управлінні освітою на місцевому рівні. А при будівництві, проведенні реконструкції та капітальних ремонтів будівель і приміщень ЗНЗ необхідно обов'язково враховувати потреби дітей з обмеженими фізичними можливостями.

Доцільно організувати масові заходи, публічні обговорення, конференції, семінари, тренінги, практичні заняття з педагогічними працівниками для надання інформації про специфіку роботи з учнями, які мають особливості психофізичного розвитку, проводити спільні заходи задля неформального спілкування між здоровими дітьми та дітьми з особливостями психофізичного розвитку, що позитивно впливає на їхні комунікативні навички міжособистісних відносин у різних ситуаціях, збагачує їхній соціальний досвід, сприяє кращій інтеграції в середовище ЗНЗ.

Важливим аспектом щодо впровадження інклюзії є робота як з батьками дітей, які мають особливості психофізичного розвитку, так і з батьками здорових дітей залучаючи їх до групових і колективних форм

роботи (практичні семінари, лекції-презентації, консультації), що допоможе в розв'язанні проблем розвитку їхньої дитини. Така співпраця важлива, оскільки батьки не завжди знають, як передати дитині з порушеннями в розвитку соціальний досвід, знання, іноді — як поводитися з дитиною.

Отже на підставі результатів експертного дослідження можна зробити такі висновки:

1. У загальноосвітньому просторі поступово створюються умови для інтеграції дітей з особливими потребами в життя суспільства. У ЗНЗ м. Стрий навчаються діти з особливостями психофізичного розвитку; серед них переважають діти з порушеннями слуху інтелекту, опорно-рухового апарату та слуху. Також є діти з порушеннями мови, з емоційно-вольовими порушеннями і з комплексними порушеннями психофізичного розвитку. При цьому немає жодного навчального закладу де б не навчалися діти з інвалідністю. Доцільно зауважити недостатню поінформованість респондентів про психофізичний стан учнів.

2. Більше половина представників адміністрації та представників соціально-психологічної служби підтверджують, що в їхніх ЗНЗ ще не створено належних умов для навчання й виховання учнів з особливостями психофізичного розвитку.

3. Респонденти вважають, що в процесі інтеграції в освітнє середовище учнів з особливостями психофізичного розвитку вони стикаються з низкою проблемам. Це, насамперед, труднощі в опануванні такими учнями навчального матеріалу (шкільна психологічна дезадаптація); недостатня оснащеність класних кімнат візуальними приладами, спеціальною корекційною апаратурою та комп'ютерною технікою; брак методичних матеріалів щодо роботи з інтеграції таких учнів в освітнє середовище.

4. Ще одна серйозна проблема, що не сприяє інтеграції дітей з особливостями психофізичного розвитку в шкільне середовище, — це непристосованість будівель і приміщень ЗНЗ для навчання в них таких учнів.

Тому впровадження інклюзії і покращення умов навчання неповносправних у ЗНЗ є одним із важливих завдань освіти в м. Стрий, виконання якого допоможе реалізуватися і ствердитись неповносправним у суспільстві.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в розробці рекомендацій щодо впровадження інклюзивного навчання на периферії Львівської області.

Література:

1. Регіональна програма впровадження компетентнісно орієнтованого підходу в навчально-виховний процес. — Донецьк, 2004.
 2. Колупасва А. А., Савчук Л. О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. — К.: Науковий світ, 2010. — 195 с.
 3. Уманець Г. М., Кобзар О. В., Кулеш В. О. Інклюзивна освіта: Особливій дитині — особлива увага. — Донецьк: Витоки, 2010. — 135 с.
- Стаття надійшла до редакції 26.06.2013 р.*